Diabetes type 2:

rationeel gebruik van glycemieverlagende middelen

Dr. Frank NOBELS

endocrinologie O.L.V. Aalst

1

rationeel

- evidence based
- rekening houdend met praktische haalbaarheid
- rekening houdend met kostprijs

2

klasse	generische naam	producten
biguaniden	metformine	Glucophage®, Metformax®, Metformine®
gliniden	repaglinide	NovoNorm®
sulphonylurea	gliclazide	Diamicron®, Gliclazide®
	glipizide	Glibenese®, Minidiab®
	gliquidone	Glurenorm®
	glibenclamide	Bevoren®, Daonil®, Euglucon®
	gliclazide L.A.	Uni-diamicron®
	glimepiride	Amarylle®
glucosidase remmers	acarbose	Glucobay®
glitazones	pioglitazone	Actos®
DPP-4 inhibitoren	sitagliptine	Januvia®
	vildagliptine	Galvus®
	saxagliptine	Onglyza®

3

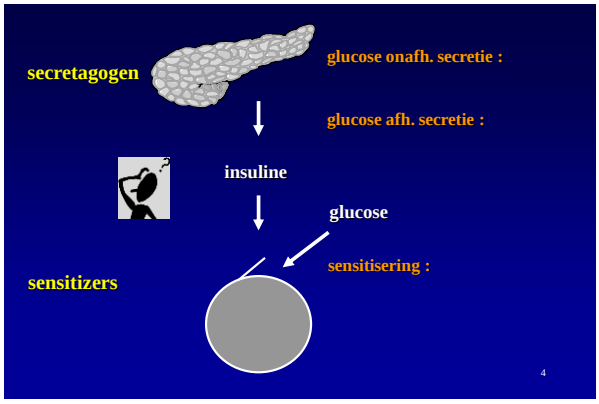

4

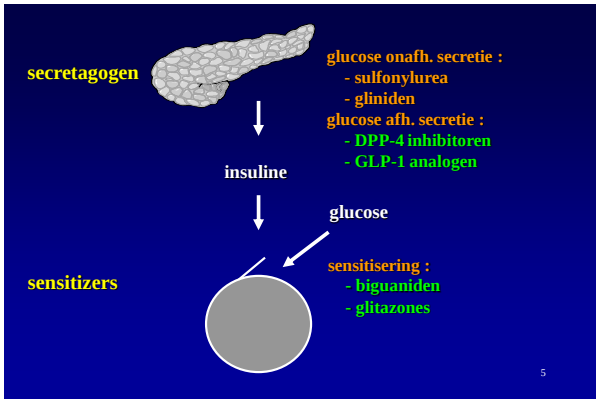

5

OAD: effect op glycemie

OAD: effect op glycemie ~ HbA1c

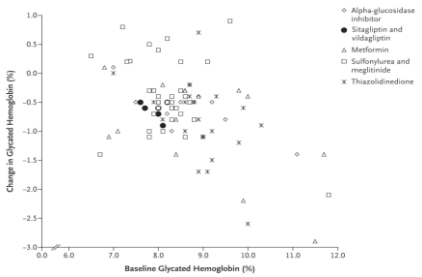

Bloomgarden Z, Inzucchi S. N Engl J Med 2007;356:2219-20

kostprijs voor equipotente dosissen

kost aan maatschappij : € / maand

- metformine 2 x 850 mg/d : 4.1
- gliclazide 3 x 80 mg/d : 13.5
- pioglitazone 1 x 30 mg : 64.0
- sitagliptine 1 x 100 mg/d : 45.0
- exenatide 2 x 5 of 10 µg/d : 106
  liraglutide 1 x 1,2 mg/d :
- Insulatard 40 E/d : 30.1

8

nieuwe diabetes

9

metformine

1ste keuze, want

- **goedkoop**
- **geen hypo's**
- **geen gewichtstoename**
- **reduceert microvasculaire complicaties (UKPDS)**
- **reduceert macrovasculaire complicaties bij obese patiënten (UKPDS)**
- **vermindert kans op kanker**
- **overbelast de β-cel minder**

10

metformin and CA: meta-analysis

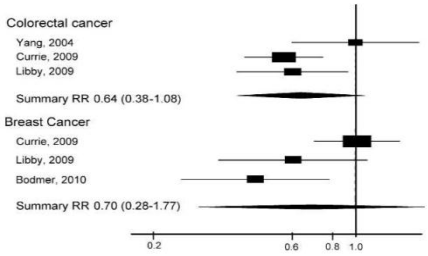

DeCensi A et al. Cancer Prev Res 2010;3:1451-1461

metformine: anti-kanker effecten

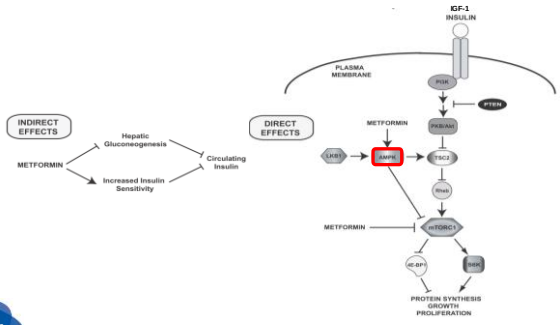

Dowling R et al. BMC Medicine 2011;9:33

metformine : hoe opstarten?

- meteen bij diagnose geven ?
  mag
- wat moet je weten voor je start ?
  nier-, leverfunctie
- hoe bepalen wanneer te geven ?
  geen dagkurve nodig
  na maaltijd
- hoe dosis opdrijven : wat opvolgen ?
  zachtjes aan, tolerantie opvolgen

13

metformine

- 1 op 20 verdraagt het niet
- veel contraïndicaties
  - nierinsufficiëntie (MDRD < 30 ml/min)
  - zeer ernstige hartdecompensatie (rec. longoedeem)
  - zeer ernstige COPD
  - zeer ernstig leverlijden

14

metformine en nierinsufficiëntie

Oppassen voor lactaatacidose !

- zeer zeldzaam (3/100.000 patientenjaren), maar ✞ 30-50 %
- gevaar beperkt mits volgende regels worden gevolgd:
  - niet bij ernstige nierinsufficiëntie (MDRD ≤ 30)
  - voorzichtig bij verminderde nierfunctie:
    - dosis aanpassen
    - nierfunctie volgen
    - oppassen in acute situaties
  - stop tijdelijk in alle acute situaties
  - stop tijdelijk vanaf 24 u voor iv-contrast en voor heelkunde

MDRD (ml/min)	maximale dosis (mg/d)
> 60	3x 850
40-60	2x850
30-40	2x500
< 30	niet

Nathan D et al. Diabetes Care 2009;32:193–203
Shaw J et al.Diabet Med 2007;24:1160–1163
Herrington W, Levy J. Int Urol Nephrol 2008;40:411–417

nieuwe diabetes

metformine:
intolerantie of contraïndicaties

16

sulfonylurea

2de keuze, want

- goedkoop
- ~~geen hypo's~~
- ~~geen gewichtstoename~~
- reduceert microvasculaire complicaties (UKPDS)
- ~~reduceert macrovasculaire complicaties bij obese patiënten (UKPDS)~~
- ~~overbelast β cel minder~~

17

Weight Over Time

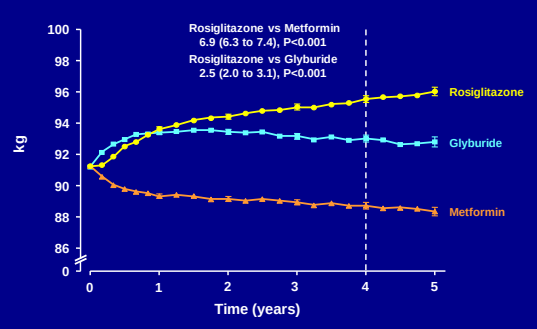

HbA1c Over Time

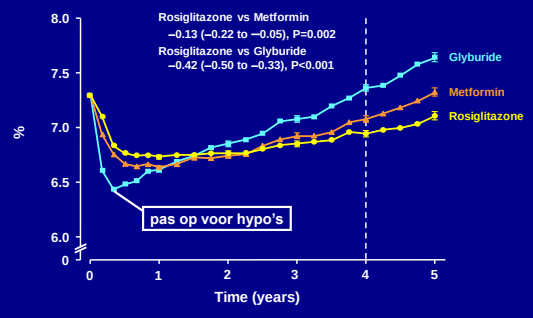

Mortaliteit en cv risico bij secretagogen vs metformine

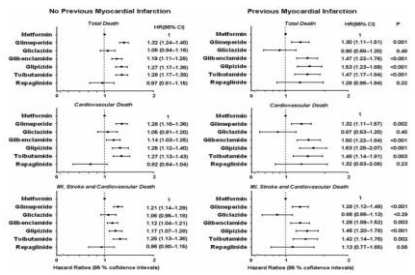

olv

Danish Registry. Schramm T et al. European Heart Journal 2011;32:1900–1908

werkingsmechanisme sulfonylurea en gliniden

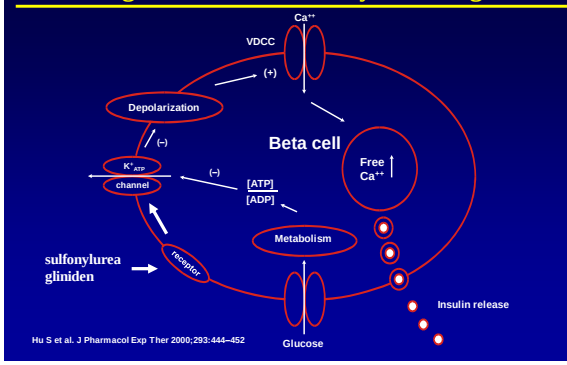

Hu S et al. J Pharmacol Exp Ther 2000;293:444–452

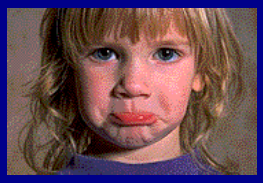

sulfonylurea, gliniden : hoe opstarten?

- welk product kiezen ?
  afh. van risico op hypo, nierfunctie

- vroeg opstarten ?
- wat moet je weten ?
- dagkurve nodig ?
- hoe dosis opdrijven : wat opvolgen ?

23

klasse	generische naam	producten
biguaniden	metformine	Glucophage®, Metformax®, Metformine®
gliniden	repaglinide	NovoNorm®
sulphonylurea	gliclazide	Diamicron®, Gliclazide®
	glipizide	Glibenese®, Minidiab®
	gliquidone	Glurenorm®
	glibenclamide	Bevoren®, Daonil®, Euglucon®
	gliclazide L.A.	Uni-diamicron®
	glimepiride	Amarylle®
glucosidase remmers	acarbose	Glucobay®
glitazones	pioglitazone	Actos®
DPP-4 inhibitoren	sitagliptine	Januvia®
	vildagliptine	Galvus®
	saxagliptine	Onglyza®

24

sulfonylurea, gliniden : hoe opstarten?

- welk product kiezen ?
  afh. van risico op hypo, nierfunctie
- vroeg opstarten ?
  neen
- wat moet je weten voor je start ?
  nier-, leverfunctie
- hoe bepalen wanneer te geven ?
  dagkurve: start voor maaltijd die meeste glykemieverhoging geeft
- hoe dosis opdrijven : wat opvolgen ?
  zachtjes aan, dagkurves opvolgen

25

onvoldoende controle met 1 OAD

staat op metformine

26

klasse	generische naam	producten
biguaniden	metformine	Glucophage®, Metformax®, Metformine®
gliniden	repaglinide	NovoNorm®
sulphonylurea	gliclazide	Diamicron®, Gliclazide®
	glipizide	Glibenese®, Minidiab®
	gliquidone	Glurenorm®
	glibenclamide	Bevoren®, Daonil®, Euglucon®
	gliclazide L.A.	Uni-diamicron®
	glimepiride	Amarylle®
glucosidase remmers	acarbose	Glucobay®
glitazones	pioglitazone	Actos®
DPP-4 inhibitoren	sitagliptine	Januvia®
	vildagliptine	Galvus®
	saxagliptine	Onglyza®

27

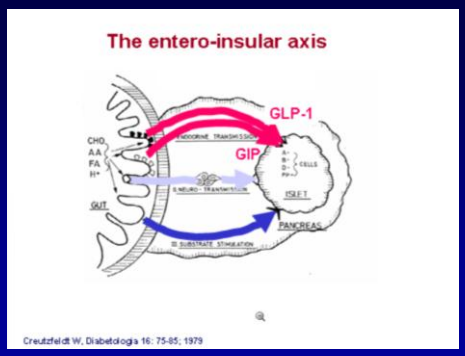

28

GLP-1: glucagon-like peptide-1
GIP: glucose dependent insulinotropic polypeptide

Upon ingestion of food…

GLP-1 is secreted from the L-cells in the intestine

This in turn…

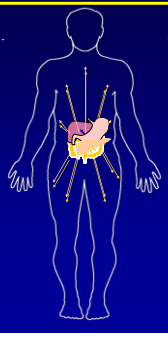

- Stimulates glucose-dependent insulin secretion
- Suppresses glucagon secretion
- Slows gastric emptying
- Reduces food intake

Long term effects demonstrated in animals…

- Increases beta-cell mass and maintains beta-cell efficiency

Drucker DJ. *Curr Pharm Des* 2001; 7:1399-1412
Drucker DJ. *Mol Endocrinol* 2003; 17:161-171

29

metabolisme van GLP-1

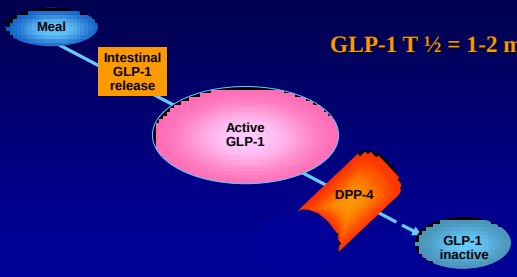

GLP-1 T ½ = 1-2 min.

GLP-1 = glucagon-like peptide–1; DPP-4= dipeptidyl-peptidase–4

Adapted from Rothenberg P, et al. *Diabetes*. 2000;49(suppl 1):A39.

30

metabolisme van GLP-1

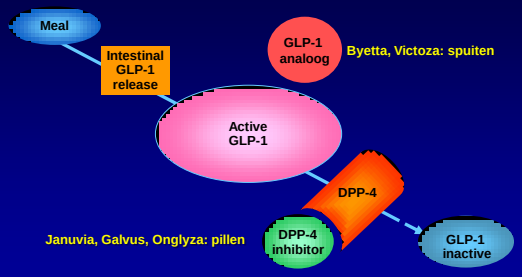

GLP-1 = glucagon-like peptide–1; DPP-4= dipeptidyl-peptidase–4

Adapted from Rothenberg P, et al. *Diabetes*. 2000;49(suppl 1):A39.

31

DPP-4 inhibitoren (gliptines)

		+ metformine
- sitagliptine : (MSD)	Januvia®	Janumet®
- vildagliptine : (Novartis)	Galvus®	Eucreas®
- saxagliptine : (Astrazeneca)	Onglyza®	

32

DPP-4 inhibitoren (gliptines)

pro

- goede glycemiedaling
- weinig hypo's → gebruiksgemak + +
- geen gewichtstoename
- vertraagt uitblussen van beta-cel
- zeer weinig neveneffecten

contra

- dosis aanpassen bij verminderde nierfunctie (MDRD < 50)
- kostprijs
- nog geen studies met harde eindpunten
- nog geen lange termijn gegevens over veiligheid

33

sitagliptine: veiligheid

- gepoolde analyse van 19 RCT's
- 10.246 pat (5429 op sitagliptine)
- FU 1805 ≥ 1j , 584 2j

Bronchitis	4.2	3.8	0.4 (-0.4, 1.3)
Cellulitis	0.8	1.0	-0.2 (-0.6, 0.2)
Gastroenteritis	2.0	1.9	0.1 (-0.5, 0.7)
Gastroenteritis Viral	1.0	1.0	0.0 (-0.4, 0.5)
Influenza	4.5	5.2	-0.7 (-1.7, 0.2)
Nasopharyngitis	7.7	7.0	0.9 (-0.3, 2.1)
Pharyngitis	1.5	1.4	0.1 (-0.4, 0.6)
Sinusitis	2.7	2.7	0.1 (-0.6, 0.8)
Upper respiratory tract infection	8.6	9.0	-0.3 (-1.6, 1.0)
Urinary tract infection	4.1	4.2	-0.2 (-1.1, 0.6)
Viral infection	1.1	0.9	0.2 (-0.2, 0.7)

34

Williams-Herman et al. BMC Endocrine Disorders 2010, 10:7

sitagliptine: veiligheid

- gepoolde analyse van 19 RCT's
- 10.246 pat (5429 op sitagliptine)
- FU 1805 ≥ 1j , 584 2j

Adverse event end-point	Treatment	n/Patient-years of exposure (100 patient-years event rate)*	Difference vs. non-exposed (95% CI)†
Pancreatitis/pancreatitis acute	Sitagliptin 100 mg	4/4708 (0.08)	−0.02 (−0.20, 0.14)
	Non-exposed	4/3942 (0.10)	

35

Engel S et al. Int J Clin Pract 2010;64:984–990

gliptines : hoe opstarten?

- welk product kiezen ?
  om het even (bij MDRD < 50 Galvus 1x/d)

- meteen bij diagnose geven ?
  neen, enkel terugbetaald als 2de OAD
- wat moet je weten voor je start ?
  nierfunctie
- hoe bepalen wanneer te geven ?
  Januvia en Onglyza 1x/d, Galvus 2x/d
  geen dagkurve nodig als combinatie met metformine
- wat opvolgen ?
  HbA1c

36

terugbetaling gliptines

Ik, ondergetekende arts, verklaar dat de boven vermelde patiënt ten minste 18 jaar oud is en lijdt aan diabetes type 2 die onvoldoende gecontroleerd wordt na een voorafgaande behandeling met metformine aan de maximale gebruikelijke dosering gedurende minstens drie maanden. Dit was onvoldoende om het geglycosyleerde hemoglobine (HbA1c) gehalte beneden het niveau te brengen zoals aanbevolen in de Belgische richtlijnen (<7%, Consensusvergadering, 2003).

☐ Het betreft een eerste aanvraag tot terugbetaling:

Ik houd de bewijsstukken ter beschikking van de adviserend geneesheer, waaruit blijkt dat mijn patiënt zich in de verklaarde toestand bevindt.
Derhalve bevestig ik dat deze patiënt nood heeft aan een terugbetaling van de specialiteit GALVUS 50 mg 2 keer per dag, voor de behandeling in associatie met metformine gedurende een periode van 120 dagen, en vraag ik de terugbetaling aan van 4 verpakkingen van 60 tabletten van 50 mg.

☐ Het betreft een aanvraag tot verlenging van terugbetaling:

Deze patiënt heeft al de terugbetaling voor ten minste één periode van behandeling door GALVUS 50 mg 2 keer per dag in associatie met metformine.
Ik verklaar dat deze behandeling voldoende doeltreffend was, want het geglycosyleerde hemoglobine (HbA1c) gehalte is lager dan het overeenkomstige gehalte aan 150 % van de normale bovenste waarde van het laboratorium.

Ik houd de bewijsstukken ter beschikking van de adviserend geneesheer, waaruit blijkt dat mijn patiënt zich in de verklaarde toestand bevindt.
Omwille van die doeltreffendheid bevestig ik dat deze patiënt nood heeft aan een verlenging van de terugbetaling van de specialiteit GALVUS 50 mg 2 keer per dag voor een behandeling in associatie met metformine gedurende een periode van 360 dagen, en vraag ik dus de terugbetaling aan van 4 verpakkingen van 180 tabletten van 50 mg

MF
≥ 7%

4 m

< 9%

12 m

37

onvoldoende controle met 1 OAD

staat op sulfonylureum

38

klasse	generische naam	producten
biguaniden	metformine	Glucophage®, Metformax®, Metformine®
gliniden	repaglinide	NovoNorm®
sulphonylurea	gliclazide	Diamicron®, Gliclazide®
	glipizide	Glibenese®, Minidiab®
	gliquidone	Glurenorm®
	glibenclamide	Bevoren®, Daonil®, Euglucon®
	gliclazide L.A.	Uni-diamicron®
	glimepiride	Amarylle®
glucosidase remmers	acarbose	Glucobay®
glitazones	pioglitazone	Actos®
DPP-4 inhibitoren	sitagliptine	Januvia®
	vildagliptine	Galvus®
	saxagliptine	Onglyza®

39

glitazone ?

40

41

glitazones: neveneffecten

- meer coronaire events en mortaliteit (rosiglitazone)
- gewichtstoename
- vochtretentie → hartdecompensatie
- atypische fracturen
- blaascarcinoom

42

sulfonylureum + gliptine

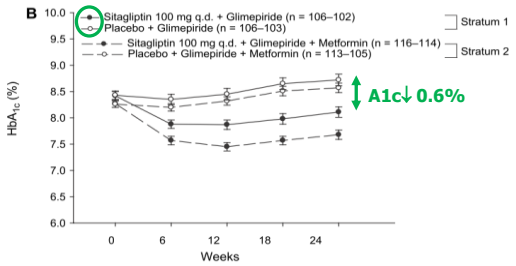

Hermansen K et al. Diab Ob Metab 2007:9:733–745

onvoldoende controle met 2 OAD

44

onvoldoende controle op 2 OAD

- 3 OAD: triple therapie
- incretine mimeticum
- insuline

45

metformine + SU + gliptine

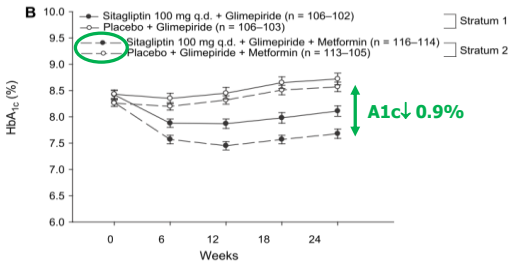

Hermansen K et al. Diab Ob Metab 2007:9:733–745

Metabolisme van GLP-1

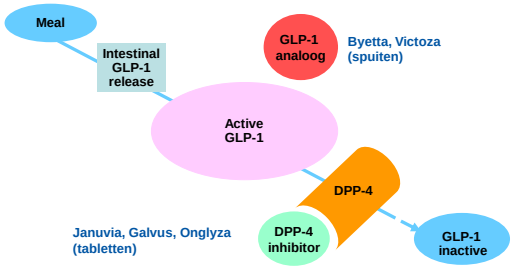

Rothenberg P, et al. Diabetes 2000;49(suppl 1):A39

Exenatide ↔ Glargine

HbA1c bij start 8,2 ± 1,0 %

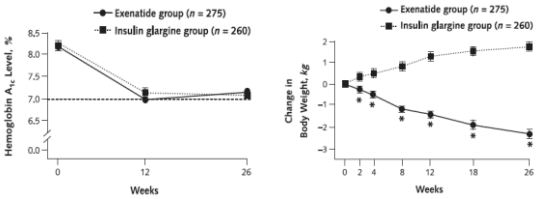

Nachtelijke hypo (n/pat/j): exenatide 0.9 ↔ glargine 2.4

Heine RJ, et al. Ann Intern Med. 2005;143:559-569.

Exenatide bij pat. op metformine

- nausea

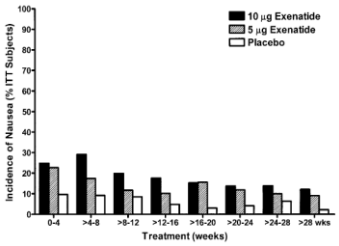

De Fronzo et al. Diabetes Care 05;28:1092-1100

GLP-1 analogen ↔ trage insuline

GLP-1 analogen ↔ trage insuline

- gewicht ↓
- kwetsbare patiënt:
  - kans op hypo: klein
  - nausea/braken
  - MDRD >30 (liefst >50)
- opstart makkelijk
- langere termijn?
  - niet op voortbouwen
  - veiligheid?
- prijs + + +

- gewicht ↑
- kwetsbare patiënt:
  - kans op hypo: klein
  - geen nausea/braken
  - alle nierfuncties
- opstart makkelijk
- langere termijn?
  - op voortbouwen
  - veiligheid?
- prijs +

Byetta®, Victoza®: praktisch

Byetta®, Victoza®: praktisch

- patiënt:
  - op MF + SU
  - HbA1c > 7.5-10,0 %
  - MDRD > 30 (liefst > 50)
  - niet kwetsbaar
- start ZTD: zelfcontrole aanleren
- Byetta: 2 x 5 µg/d → 2 x 10 µg/d
  Victoza: 1 x 0,6 mg/d → 1 x 1,2 mg/d
- educatie:
  - vermijden nausea: ½ eten, trager eten
  - vermijden hypo: SU halveren

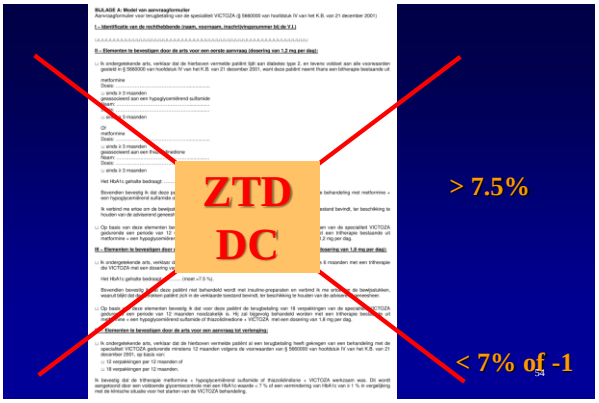

samenvatting

55

Behandelingsstappen

	Stap 1	Stap 2		Stap 3	
		mogelijke tussenstap:		mogelijke tussenstap:	
Metformine OK	levensstijl + metformine	metformine + gliptine	metformine + sulfonylureum (of glinide)	OAD + incretine mimeticum	OAD + insuline
				mogelijke tussenstap:	
Metformine niet OK	levensstijl	sulfonylureum (of glinide)		OAD + incretine mimeticum	OAD + insuline

OAD = orale antidiabetica

www.zorgtrajectenaalst.be/dw/

56

www.zorgtrajectenaalst.be/dw/

57

58